

Zöld gazdaságpolitika - válság idején (Környezetvédelmi konferenciák Londonban, 2009. július 15-18.)¹

Tartalom

Bevezetés.....	1
Mi mindenre jó a környezetvédelmi adóreform.....	2
2. Környezetpolitika válság idején.....	6
3. Az angol kormány zöld energiapolitikai koncepciója.....	9
4. Alacsony szénkibocsátású gazdaságot - magántőkével!.....	11
5. Az energia-adó direktíva felújítása.....	13
6. Rövid összegzés.....	15
7. Egyéb tapasztalatok, személyes benyomások.....	16

Bevezetés

Környezetvédő szervezetek – költségkímélés céljából – egyre gyakrabban tartanak „egymásnak támaszkodó” (*back-to-back*) konferenciákat; azaz két-három eseményt egymás után és egyazon helyen, ha a résztvevők köre megegyezik, vagy hasonló. Július 15. és 18. között Londonban három ilyen rendezvény követte egymást:

- az Angol-Német Alapítvány ún. *petrE* programjának² zárókonferenciája „Környezetvédelmi adóreform Európában” címmel (1.), amelyet a brit Zöld Pénzügyi Bizottság³ közreműködésével rendezett
- az Európai Zöld Költségvetés (*Green Budget Europe*) Projekt éves konferenciája⁴ (2.)
- és az Európai Környezetvédelmi Iroda (*European Environmental Bureau, EEB*) Környezetvédelmi Pénzügyi Reform (*Environmental Fiscal Reform*) munkacsoportjának szemináriuma a környezetvédelem piaci eszközeiről (5.).

E már amúgy is zsúfolt program – a véletlennek köszönhetően – kiegészült két további rokon-eseménnyel:

Az eseményeken a Levegő Munkacsoport képviselőjében vettem részt Lukács Andrással, a szervezet elnökével.

Termelékenység és környezetvédelmi adóreform Európában (*productivity and environmental tax reform in Europe*), <http://www.petre.org.uk/>

Green Fiscal Commission. Neves tudósok és parlamenti képviselők alkotta testület, amelynek célja a zöld költségvetési reform előmozdítása. <http://www.greenfiscalcommission.org.uk/>

<http://www.foes.de/veranstaltungen/dokumentationen/2009/london-17072009/?lang=en&PHPSESSID=43bce2bdfc3ecd972765baf7269d666c>

- július 15-én reggel ismertette Ed Miliband az angol kormány új hosszútávú zöld energiapolitikai koncepcióját (3.),
- és július 16-án este mutatták be a Zöld Szövetség (*Green Alliance*) nevű brit környezetvédő csoportosulásnak a „Válságtól a kilábalásig – Új gazdaságpolitika egy alacsony karbontartalmú jövőért (*From crisis to recovery – New economic policies for a low carbon future*) című anyagát (4.).

1. Mi mindenre jó a környezetvédelmi adóreform

Környezetvédelmi adóreform Európában: Az erőforrás-hatékony, alacsony karbontartalmú versenyképes gazdaságért (*Environmental Tax Reform in Europe: The Key to a Resource-Efficient, Low-Carbon Competitive Economy – petrE*)

Ezt a konferenciát egy nagyszabású, több éves kutatás lezárása-összegzése alkalmából rendezték meg. Szervezője-lelke *Paul Ekins*, a londoni *King's College* egyetem professzora volt. Az eddigi, de főleg a német és angol ökológiai adóreformok elemzése mellett célja volt azt bizonyítani, hogy ez az adózási technika a Lisszaboni Stratégia megvalósítását, a tartós, de fenntartható növekedést⁵ és az erőforrások és az energia hatékonyabb felhasználását is elősegíti. Mindazonáltal az embert arra a szakállas viccre emlékeztette, amikor a gróf megkéri Jeant, hogy cserélje ki a vizet az akváriumban, adjon tiszta vizet a halaknak: „De gróf úr – mondja Jean – még a tegnapit sem itták meg.”

Hazai vonatkozások: Én magam a '80-as évek végén hallottam először az ökológiai adóreform konstrukciójáról skót környezetvédőktől; '92-ben dolgoztuk ki az első ilyen adóreform-változatot (zöld költségvetést) hazai viszonyokra *Pavics Lázárral*, s attól kezdve *Pavics Lázár* és *Lukács András* minden évben elkészítette a Levegő Munkacsoport keretében az aktuális zöld költségvetési reformot.

Ez a környezetet védő és egyben foglalkoztatást növelő adózási technika Nyugat- és Észak-Európában immár szakmailag és többé-kevésbé politikailag is elfogadottá vált, de nálunk még mindig nem honosodott meg annak ellenére, hogy egyéb, kevésbé fontos, de annál ártalmasabb dolgokban lelkesen majmoljuk a Nyugatot. (A nyugat-európai elterjedés határai nagyjából egybeesnek Európa történelmi germán-latin kulturális megosztottságával, azaz a germán kultúrkörbe tartozó országokban alkalmazzák, a latinban kevésbé – bár az utóbbi években Franciaországban és kisebb mértékben Spanyolországban és Portugáliában is történtek ilyen irányú lépések. Az akváriumos analógia annyiban indokolt, hogy még ahol alkalmazzák, ott is csak igen kis, szinte elhanyagolható mértékben. Tehát hiába erőlködnek a környezetvédők és a tudomány az újabb és újabb változatokon és megoldásokon, ha a politika Európa keleti és déli fertályán még a kezdő lépéseket sem tette meg.)

A hazai, majd a világgazdasági válság hatására az elmúlt egy-két év reform-dühe most már Magyarországon is egyértelműen célba vette az ökológiai adóreform egyik fő komponensét, az élőmunka terheinek csökkentését. Az adóátváltás, vagyis az adóteher átcsúsztatása azonban nem a környezetterhelésre és környezethasználatra irányul, hanem az áfára. A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának irodája által június 11-én e témában tartott konferencián⁶ éppen azt igyekeztünk bizonyítani, hogy milyen óriási lehetőségeket tartalmaz a környezethasználat és környezetterhelés megadóztatása szemben a Reformszövetség által kezdeményezett és kormánypolitikává vált megoldással, amikor szociálisan érzékeny rétegekkel és kisnyugdíjasokkal, valamint a

Annak idején Herman Daly a „fenntartható növekedést” élesen kritizálta, *oxymoron*nak, lehetetlenségi tételnek nevezve azt (ugyanis a növekedés hosszú távon ökológiailag fenntarthatatlan). Mára azonban már környezetvédők körében is annyira elterjedt, hogy reménytelen hadakozni ellene.
<http://www.jno.hu/hu/?&menu=talalkozok&doc=allamhazt20090617>

jövő nemzedékekkel (az oktatás, egészségügy leépítése) fizettetik meg a pillanatnyi stabilizálás árát.

Visszatérve a *petrE* konferenciára: bár a legtöbb előadó Ádám-Évától kezdte, azért elhangzottak figyelemre méltó megállapítások is:

Az ökológiai adóreform keretében beszédett adók még mindig csak a GDP 1%-a alatt vannak: Németország 0,84, Svédország 0,92, Finnország 0,59, Hollandia 0,47, Dánia 1,08, Egyesült Királyság 0,07% (!) – (*Mikael Skou Anderson*). Ideje ezért megvizsgálni, hogy miért is nem terjed gyorsabban és nagyobb mértékben ez az adózási technika. Néhány magyarázat:

Az ökológiai adóreform keretében kivetett vagy megnövelt adók nincsenek összefüggésben a jövedelemmel, a fogyasztásra koncentrálnak és a fogyasztói magatartást akarják megváltoztatni – ami nyilvánvalóan nem tetszik a fogyasztói társadalomnak. (*Yannis Paleokrassas*)

A megoldás a társadalom többségének kedvez, viszont ismert szociálpszichológiai összefüggés, hogy a többség nehezen mobilizálható, szemben a vesztes kisebbséggel, amely annál könnyebben mozgósítható. (*David Gee*)

Azok a szokásos elemzések, melyek a környezetvédelmi adóreform hatását vizsgálják a versenyképességre és a gazdasági növekedésre, itt sem hiányoztak. Ezeket általában lelkes fiatal ökonometrikusokkal végeztetik el, akik még komolyan veszik a modelleket. Az eredmény is a szokásos; a környezetvédelmi adóreform nem korlátozza a versenyképességet, ugyanakkor némileg csökkenti a gazdasági növekedést. Ez utóbbit azonban nem úgy kell elképzelni, mintha növekedés helyett visszaesés történne, hanem – mondjuk egy kiegyensúlyozott időszakban, amikor 2% körüli az éves növekedés – helyette néhány tized százalékponttal kevesebb lesz.

Az egyetlen kivétel, amely nem tisztán elméleti modellezésre épült, hanem a gyakorlati tapasztalatok alapján vizsgálta a hatásokat, a dán *Mikael Skou Anderson* által ismerttetett COMETR-kutatás volt. Amint erről már korábban beszámoltunk⁷, a kutatás megállapította: azokban az országokban, ahol alkalmazták a környezetvédelmi adóreformot, egyaránt javult a környezet állapota és a gazdaság versenyképessége.

Szó volt a környezetvédelmi adóreform keretében végrehajtott energia-áremelések kedvezőtlen szociális hatásainak a kompenzálásáról is (ez is a többszörösen lerágott csontok közé tartozik).

A kutatás keretében nagy figyelmet fordítottak az energiafelhasználásra és az energiahatékonyságra. Ugyanis van egy kellemetlen összefüggés: a jövedelmek növekedésével nő az energia-igény és -felhasználás is. Sőt, ha nem emelkednek a jövedelmek, viszont javul az energiahatékonyság, akkor is ez következik be.⁸ Ennélfogva nem elég a hatékonyság javítása – az energiafelhasználás volumenét egyéb eszközökkel is csökkenteni kell.

(Ezt a jelenséget *rebound effect*-nek, magyarul visszapattanó hatásnak szokás nevezni. *William Stanley Jevons* írta le először, hogy amikor James Watt műszaki fejlesztéseinek eredményeképpen az új gőzgépek energiaigénye csökkent, a gazdaság össz-energia igénye nagyobb mértékben nőtt, mint amennyit az egyes új gépek egyedileg megtakarítottak. Ebből vonta le azt a következtetést,

http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/brussz-konf_0703.pdf

Szemléletes példa az autózás. Az üzemanyag-hatékonyság javulásának az (is) volt az eredménye, hogy az emberek egyre többet használták az autójukat, nagyobb kocsikat vettek, több energiaigényes berendezéssel felszerelve.

amelyet Jevons-paradoxonnal is neveznek. Ez a jelenség abból adódik, hogy a hatékonyság javulásával az adott erőforrás felhasználásának költsége csökken, és így egyrészt emiatt is növekszik iránta a kereslet, másrészt újabb és újabb alkalmazásokra nyit lehetőséget.)

Az energia-kereslettel és -felhasználással kapcsolatos modellezések eredményei oly módon összegeezhetők, hogy a gazdasági tevékenység energia-igényessége magasabb a vártnál (ez negatívum), de ugyanakkor az energia-kereslet árrugalmassága is magasabb a vártnál (ez viszont pozitívum). Amennyiben nem változtatunk a helyzeten, a jövőbeni fejlődés jellemzői a magasabb energia-fogyasztás és az alacsonyabb munkaerő-igény. (*Paolo Agnolucci*)

David Pearce nyomán 1991 óta szoktunk az ökológiai adóreform kettős osztalékáról (*double dividend*) beszélni: amikor a kedvező környezeti hatás mellett a foglalkoztatás is nő. Valójában azonban öt (*David Gee*), vagy akár 12 (*Anselm Görrer*) osztalékról is beszélhetünk (pl. nő a versenyképesség, élénkül a műszaki fejlődés, terjednek az innovációk, javul az erőforrás-felhasználás hatékonysága). Az „osztalék” – azaz az előny – ugyanis nem csak annak hatására jelenik meg, hogy milyen szektor vagy tevékenység részére osztották vissza a reform keretében beszedett jövedelmet, hanem közvetett módon is, a fogyasztás és a fogyasztói magatartás megváltozása révén. Egy Ausztriában dolgozó német közgazdász (*Stefan Speck*) viszont saját tapasztalataik alapján megkérdőjelezte annak jogosságát, hogy a bevételeket a környezetvédelmi adóreform keretében a munkaerő terheinek a mérséklésére fordítják. Szerinte inkább az energia-hatékonyságot javító és környezetkímélő beruházásokra kell költeni.

Többen is felhívták a figyelmet arra, hogy az olajimportáló Nyugat-Európa jobban jár, ha a környezetvédelmi adóreform keretében magasabb adókat vet ki a fosszilis energiára, mert ez esetben az adott ország rendelkezik az adóbevétel többletével, mintsem ha az olajár emelkedése a világpiacon valósul meg (mert ez esetben az olajexportőrök fölözik le a magasabb ár hasznát – *Ekins, Paleokrassas*). Másrészt a világpiacon olajár-emelkedés inflációval jár, míg a környezetvédelmi adóreform költségvetésileg bevételmentes, ezért nem. Mindez azért is lehetséges, mert a megemelt adó csökkentette a keresletet, és így az olajexportőrök eleve kevésbé tudják emelni az áraikat. Másrészt a magas adó esetén egy világpiacon áremelkedés már kevésbé hat sokkolóan.

Az 56 ipari ágazatra végzett vizsgálat azt mutatja, hogy a reál energiaárak 1 százalékos emelkedése 0,77%-os emelkedést okoz a termékek egységnyi energiaköltségében, 1%-os energiaadó-emelés viszont csak 0,03%-ot. Ennek ellenére az adótételnek általában pszichológiailag erősebb a jelzésértéke, mint az energia-árak. Mint tudjuk, az ökológiai adóreform vállalati szinten nem neutrális, és az energia-intenzív vállalatok nem munkaintenzívek. Különösen a cementipar és a kohászat és acélgégyártás jelent súlyos gondot emiatt. A kvótakiosztásos rendszerben ezért a „*grandfathering*” megoldás (azaz amikor mindenki kibocsátási lehetőségét azonos arányban csökkentik) rossz jelzéseket ad az említett ágazatoknak. (*M. Skou Anderson*)

A környezetvédelmi iparról *Martin Jänicke*, a Berlieni Szabadegyetem kutatója közölt átfogó adatokat. Ezek szerint Európában 1400 milliárd, az USA-ban 4400 milliárd dollár nagyságú ez a piac. A fő területei a megújuló energiák előállítása, passzív házak, alacsony széndioxid-kibocsátású autók. A „zöld munkahelyek” száma Amerikában 5,3 millió, az EU-ban 3,4, Németországban 1,8, az Egyesült Királyságban 0,9, Japánban 1,4 millió. Kínában csupán a megújuló energiák termelésében 1 millióan dolgoznak. A zöld technológiák világpiaconak 30%-át Németország uralja.

Amiben újat hozott a *petrE*-kutatás: Egyik fő célja az volt, hogy megvizsgálja: milyen szerepet játszhat a környezetvédelmi adóreform az EU 2020-as energiafelhasználási, -hatékonysági és CO₂-kibocsátási terveiben (a 3×20-as cél, illetve - ha minden fejlett ipari ország részt vesz a kötelezettség-vállalásban - a 30%-os).

Hat forgatókönyvet állítottak fel:

- magas energiaárak melletti alapváltozat,
- alacsony energiaárak melletti alapváltozat,
- alacsony energiaárak maradnak és az összes adót visszaáramoltatják az szja és a munkáltatói tb-járulék csökkentésére,
- magas energiaárak bizonyulnak tartósnak, és az összes adót visszaáramoltatják az szja és a munkáltatói tb-járulék csökkentésére,
- magas energiaárak mellett a beszedett adók 10%-át a zöld technológiák fejlesztésére fordítják,
- a 30%-os CO₂-csökkentés elérésére szolgáló változat.

A két különböző makroökonómiai modell felhasználásával született eredmények megerősítették, hogy az EU 2020-as céljai az üvegházhatású gázok csökkentésére elérhetőek a környezetvédelmi adóreform alkalmazásával, és a gazdasági mellékhatások pozitívak vagy semlegesek; a GDP az egyik esetben kissé növekszik, a másikban kissé csökken, a foglalkoztatás viszont mindkét esetben emelkedik. Emellett a környezetvédelmi adóreform más erőforrás felhasználásának a megtakarítását is elősegíti. Azaz: a klímavédelmi célok mellett az erőforrások hatékony felhasználásának és az energiabiztonságnak a célját is jól szolgálja.

A üvegházgázok (ühg) kibocsátásának 20%-os csökkentése érdekében *53-68 eurós szén-ár*ra van szükség (euró/tonna CO₂)⁹. Az 5. változatban, amikor a bevételt részben a zöld technológiák fejlesztésére fordítják vissza, ennél alacsonyabb is elegendő.

A 30%-os ühg-csökkentés viszont már *180-200 eurós szén-ár*at igényelne, s az EU GDP-je 2020-ig összesen 1,9%-kal lenne alacsonyabb, mint egyébként (vagyis évente mintegy 0,1-0,2 százalékkal lenne kisebb, mint a változatlan üzletmenet esetén), bár a foglalkoztatás még így is nőne. Ugyanakkor evidens, hogy amíg a globális hatások az EU egyoldalú kötelezettségvállalása esetében jelentéktelenek, ha létrejönne a globális klíma-együttműködés, jelentékenyek lennének. A 30%-os csökkentés eredményeként a globális CO₂-kibocsátás 2020-ra stabilizálódna, és 15,6%-kal az alapváltozat szintje alá csökkenne, a globális erőforrás-felhasználás pedig több mint 5%-kal mérséklődne. A globális GDP-növekmény kb. 1,4%-kal esik vissza az alapváltozathoz képest 2020-ig. Ezek az eredmények figyelemre-méltóan megegyeznek a Stern-jelentés becsléseivel.

Külön figyelmet érdemel a zöld technológiák állami támogatásának hatása. Az 5. változat szerint eljárva lényegesen alacsonyabb szén-árra van szükség és a GDP-vesztés is elkerülhető. Ez a szektor Németországban kimondottan fejlett és jelentékenyen hozzájárul a munkahely-teremtéshez, míg Anglia e téren elmaradott, nem tette meg a szükséges lépéseket. A zöld technológiák fejlesztése többféle állami intézkedést és támogatást igényel, és a környezetvédelmi adóreform ezek közül az egyik fontos eszköz.

Egy példa arra, hogy ez mit jelent a gyakorlatban. Egy liter benzin elégetésekor 2,2 kg, 1 liter gázolaj elégetésekor 2,5 kg CO₂ kerül a levegőbe. Ez azt jelenti, hogy a benzin és a gázolaj adóját literenként legalább 12-14 eurócenttel (32-38 forinttal) kellene emelni. Talán ez nem túl nagy ár a klímakatasztrófa elkerülésére...

EU-alkalmazás: A környezetvédelmi adóreform uniós szintű alkalmazása két súlyos problémát vet fel. Az egyik a közös alkalmazás kérdése: célszerű lenne, hogy mind a 27 tagállam bevezesse. Tekintve, hogy a kutatások többrétűen kimutatták, hogy a környezetvédelmi adóreform nem vezet a versenyképesség romlásához, nem arról van szó, hogy a kimaradók versenyelőnyhöz jutnának; hanem arról, hogy a klímavédelmi célok elérésének a környezetvédelmi adóreform – túlzás nélkül állítható – nélkülözhetetlen eszköze. Enélkül az azt nem alkalmazók nem fogják tudni elérni a klímastabilizálási célokat. Az energia-adók és a CO₂-adók ugyan elvileg a bevételsemlegesség (azaz ökológiai adóreform) mellőzésével is kivethetők és emelhetők, (sőt, a kötelezettségek elvileg akár adminisztratív tiltásokkal és korlátozásokkal is elérhetők), de a megvalósíthatóságot nagyban fokozza, ha mindez a környezetvédelmi adóreform keretében valósul meg.

A másik probléma a környezetvédelmi adóreform és a kvótakereskedelmi rendszer (ETS) összehangolása. Alapvetően tisztázott a „munkamegosztás” a két rendszer között, de egybeesések és átfedések előfordulhatnak – ezt a kérdést részletesebben az utolsó pontban fejtem ki.

Néhány összefoglaló megállapítás:

- A 20%-os CO₂-csökkentés 2020-ra csak 68 eurós CO₂-árnál érhető el.
- A munkaerő költségének csökkentése a környezetvédelmi adóreform keretében növeli a foglalkoztatást.
- A GDP-re gyakorolt hatás enyhén negatív.
- A megújuló energiákba és alacsony szénkibocsátású technológiákba való befektetés csökkenti az előirányzott kibocsátás-csökkentéshez szükséges CO₂-árat és pozitív hatású a GDP-re és a foglalkoztatásra.
- A környezetvédelmi adóreformot egy soktényezős politika részeként kell alkalmazni, melynek részei a karbon-deponálás, új technológiák is.
- Mind a CO₂ árat, mind a mennyiségét szabályozni kell a cél elérése érdekében.
- A lakóházak energia-hatékonyságának növelése a legfontosabb „ágazati” teendő. (Angliában erre 10-20 milliárd fontot kellene költeniük a tulajdonosoknak.)
- A légi közlekedés nem maradhat ki a szabályozásból.
- Az energiaadókat nem költségnek kell tekinteni, hanem a háztartások és a kormány közötti transzfernek.

2. Környezetpolitika válság idején

(Green Budget Europe: Environmental Policy in Times of Financial Crisis)

Bár a *petrE*-kutatást *Paul Ekins* minden idők eddigi legnagyobb olyan programjának nevezte, amely az ökológiai adóreformmal foglalkozott, az embernek hiányérzete támadt: e nagyméretű kutatást úgy zárták le 2009 nyarán, hogy ugyan előre tekintett 2020-ig, de nem volt benne szó a már közel másfél éve tomboló világgazdasági krízisről, és arról, hogy ilyen körülmények között mi lehet a szerepe a környezetvédelmi adóreformnak. Ezt a hiányt pótolta az Európai Zöld Költségvetés (GBE) éves konferenciája, mely kifejezetten ezt a témát célozta meg.

Az alaphangot *Anselm Görrer*, a szervezet elnöke¹⁰ adta meg. Kijelentette, hogy „Zöld Keynesiánus” politikára van szükség, ezzel is szaporítva a hasonló tartalmú jelszavak számát: *Green New Deal (Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár)*, *Sustainable New Deal (Tim Jackson)*, a Brit Fenntartható Fejlődés Bizottság¹¹ közigazdasági biztosa).

¹⁰ Anselm Görrer üzletember, de egyben elméletileg is jól képzett közgazdász. 2007-ben kezdeményezte, hogy az Európai Zöld Költségvetéshez tartozó szervezetek, személyek fizessenek tagdíjat, amiből fenn lehet tartani egy irodát és meg lehet szervezni az évente megtartott konferenciákat. – A dolog működik.

Keynes nevének emlegetését a zöld gazdaságpolitika kapcsán nem tartom szerencsésnek. A keynesizmus lényege a kereslet minden áron való fokozása – mi sem áll távolabb a zöld céloktól. Az, hogy ennek megvalósítása állami beavatkozással történik, némi hasonlóságra vall ugyan a környezetpolitika eszközrendszerével, de a cél ellentétes.

Folytatva Görres gondolatmenetét: Megdőlt az a korábbi axióma, hogy „Ami jó a GM és a Wall Street számára, az jó Amerikának.” Az elit magas jövedelmeinek erkölcsi igazolása megszűnt. Hat hónap alatt világszerte 3000 milliárd dollár értékű stabilizálási, válságmenedzselési csomagot osztottak ki, a fejlett országok irtózatos mértékben eladósodtak, ki fogja ezt visszafizetni? – És itt kapcsolódik be a zöld gazdaságpolitika: **nyilvánvalóan adóemelésre lesz szükség – ha már adók, legyenek környezetvédelmi adók!**¹²

Összevetés a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának irodája által rendezett konferencián elhangzottakkal: Mi arra helyeztük a hangsúlyt, hogy bebizonyítsuk: ha már mindenképpen szükség van a fogyasztás növelésére a gazdaság stabilizálása érdekében, azt a minden ágazatban rendelkezésre álló zöld alternatívák választásával kell megtenni: megújuló energiák, energiahatékonyság, organikus gazdálkodás, tömegközlekedés, tartós termékek gyártása (az eldobhatókkal szemben), kompakt lakások (a lakóparkokkal szemben), lakásfelújítás (az új lakások építése helyett) stb. A GBE azonban – profiljánál fogva – nyilvánvalóan az ökológiai adóreform lehetőségeit hangsúlyozta a válság közepette.

Tim Jackson szerint egy zöld gazdaságélénkítő csomag (*green stimulus package*) elemei Angliában a következők lehetnek:

- a lakásállomány szigetelésének, energiahatékonyságának feljavítása (a télen fűtést szinte alig igénylő Angliában a szén-kibocsátás 20%-a az épületek fűtéséből származik),
- megújuló energiák és energiamegtakarítás,
- az elektromos elosztó rendszer alkalmasabbá tétele az alternatív energiák befogadására,
- fenntartható közlekedés (a vasutakra 5 milliárd fontot, kerrékpárutakra 1 milliárd fontot kell költeni),
- alacsony széndioxid-kibocsátású közszféra (*low carbon public sector*),
- munkahelyteremtő és oktatási-képzési beruházások.

A brit Fenntartható Fejlődés Bizottság évi 30 milliárd font beruházást tartana kívánatosnak az elkövetkező 3 évben a fenti célok megvalósítására. Ez 800 ezer új munkahelyet eredményezne és lehetővé tenné a szén-kibocsátási célok elérését is.

A stabilizálás során óriási mértékben felgyülemplő deficit finanszírozására a zöld gazdaságpolitika a következő eszközöket és módszereket ajánlja:

- a karbon-kvóták elárverezése,
- környezetvédelmi adózás,
- zöld kötvények kibocsátása,
- a fizess a megtakarítás alapján (*pay as you save*) modell alkalmazása az energiaszolgáltatásban. (*Tim Jackson*)

Sustainable Development Commission, a brit kormány tanácsadó szerve, <http://www.sd-commission.org.uk/i>

A mostanában gyorsan terjedő szellemességek egyike: A szocializmus először államosította a gazdaságot, majd tönkretette. A kapitalizmus először tönkretesz, majd államosít.

Igen figyelemre méltó előadást tartott *Franz Fischler*, az EU korábbi agrárbiztosa. Értékelése szerint jelenleg pénzügyi, gazdasági, foglalkoztatási, társadalmi és politikai válság van. A Nyugat az első élénkítő csomagoknál sajnos elmulasztotta a zöldítést.

Az adórendszerek átalakításánál ki kell küszöbölni a torzításokat (lásd ökológiai adóreform), be kell csukni az adóparadicsomokat és ki kell szélesíteni az adóbázist, kiterjesztve az adózást a derivatívák kereskedelmére és nemzetközi pénzügyi tranzakciókra. Annak idején a Tobin-adó javaslatnak az volt a célja, hogy mérsékelje a rövidtávú pénzügyi tranzakciók mennyiségét. A mostani felvetés viszont azt a célt szolgálná, hogy jövedelmet teremtsen és átláthatóvá tegye a nemzetközi pénzügyi transzfereket. Az offshore alapok kb. 11,5 billió (azaz 11,5 ezermilliárd) dollár összeget kezelnek és évi 250 milliárd dollár adóvesztést okoznak.

A világkereskedelem liberalizálása közepette is alkalmazni kell környezetvédelmi céllal a határ menti adókiigazításokat, (*border tax adjustment*) szén- és energiavámok formájában és a kvótakereskedelmi rendszerek esetében is. **A beszédett pénzt azonban vissza kell adni a származási országnak, így például Kínának!** Képzeljük el, mi pénz folyna be a hatalmas kínai export megvámolásából, s milyen pozitív hatása lenne, ha ezt a kínai állam visszakapná!¹³ Ezzel a módszerrel például elő lehetne segíteni, hogy Kína részt vegyen a nemzetközi klímastabilizációban. A javaslatot a Kereskedelmi Világszervezet, WTO – és személy szerint *Pascal Lamy* – nem ellenzi. (A későbbiek során több hozzászóló is egyet értett a javaslattal.)

A környezetvédelmi adóreform alkalmazását és szerepét a válság közepette Fischler is abszolúte szükségesnek tartotta.

Manfred Rosenstock, az Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatóságán dolgozó közgazdász a Kiotó utáni emisszió-kereskedelmi rendszer körvonalait vázolta fel: az egész EU-ban csak egy, egységes kibocsátási plafon lesz; megszűnnek a nemzeti allokációs tervek (hiszen a kvóták növekvő aránya árverésen kerül majd kiosztásra); a kvóták mennyiségét évente lineárisan csökkenteni fogják (*Effort Sharing Decision*).

*Yannis Paleokrassas*¹⁴ az energia-adózás kiterjesztésének szükségességéről beszélt. Kifogásolta, hogy a fűtési szénen, a villamos energián és a gázon csak minimális harmonizált energia-adó van és új, harmonizált adók bevezetését javasolta: a zsúfoltságra, a hajózásra és a légi közlekedésre.

Érdekes kérdést vetett fel *David Gee*, az Európai Környezetvédelmi Hivatal munkatársa az európai népszerűség előregedésével kapcsolatban. Ez ugyanis azzal jár, hogy a személyi jövedelemadó elveszti jelentőségét, mert egyre kevesebben fognak dolgozni. Az idős polgárok tehát ha már keresni nem is fognak, de költeni igen, ezért idővel újabb adóátváltásra lesz szükség: a csökkenő személyi jövedelemadót növekvő fogyasztási adóval kell majd pótolni. (Ez azonban inkább eredetieskedő, semmint eredeti javaslat; miért ne lehetne majdan a csökkenő személyi jövedelemadót is az energia és környezethasználat költségének növelésével pótolni?)

Aldo Ravazzi, az olasz környezetvédelmi minisztérium munkatársa, az OECD Környezetvédelmi Adóreform Munkabizottságának korábbi vezetője a következő kérdéseket

Konkréten ez azt jelentené, hogy az Európába bejövő kínai termékekre mindazon energia- és szánadókat kivetnék, amelyek Európában érvényben vannak. Az összeg visszaszolgáltatása Kínának pedig azt jelentené, mintha a kínai állam helyett Európa vetette volna ki az adókat a kínai termékekre.

Paleokrassas korábban görög pénzügyminiszter volt, majd pedig Jacques Delors idején az EU környezetvédelmi biztosa. 75 éve és korábbi magas beosztásai ellenére az EEB szemináriumainak rendszeres és aktív részvevője (velem együtt).

tartotta kritikusként: Ki fogja levezényelni a változásokat? Milyen radikális eltolódások eredményeként zajlanak majd le e változások? Mekkora legyen a környezetvédelmi adóreform kívánatos aránya? Mekkora lesz ez az arány 2020-ban, 2030-ban és 2050-ben?

A délután folyamán négy külön szekcióülésen vitattuk meg a következő kérdéseket:

1. A környezetvédelmi adóreform és a kvótakereskedelem az EU éghajlati és energiapolitikájában
2. Fenntarthatóság és közlekedés az EU-ban
3. Az EU költségvetése zöldítésének lehetőségei
4. A pénzügyi válság nyitotta új lehetőségek a környezetvédelmi adóreform számára

A közlekedéssel kapcsolatos szekcióban Lukács András a Levegő Munkacsoportnak az áruszállítás környezetkímélőbbé tételéért folytatott kampányát ismertette, különös tekintettel a felmerült gazdasági érvekre és ellenérvekre.¹⁵

Paul Ekins patetikus ígérettel zárta le a konferenciát: Churchill a második világháború előtt könnyeket és szenvedést ígért, de utána egy boldog korszak következett, mely a fogyasztói társadalomba torkollott. Most pedig a magas energia-árak hozzák majd meg a várt fenntartható társadalmat.

3. Az angol kormány zöld energiapolitikai koncepciója

Az elképzeléseket *Ed Miliband*, a környezetvédelmi és energiaügyi tárca fiatal vezetője ismertette július 15-én, egyidőben a *petrE* konferencia megnyitásával. (A kritikus hangok szerint Miliband *Lord Mandelsonnal*, a miniszterelnök helyettesével együtt koholta ki a tervet.) Ez a zöldítés már „ráfért” Angliára – írja az *Economist* július 18-i száma –, hiszen a stabilizációs csomagok közül Angliáé az egyik legvérszegényebb; csak 7%-ban tartalmaz környezetvédelmi elemeket, szemben például Amerika 12%-ával, vagy Dél-Korea 83%-ával; de még a kínai csomag környezetvédelmi ráfordításai is lényegesen magasabbak. (Abszolút számokban Kína stabilizációs csomagjából 220 milliárd dollárt költött alacsony szénkibocsátású beruházásokra, míg Amerika csak 100 milliárdot, Korea 31 milliárdot és Németország 14 milliárdot.)

Az angol kormány 2008-ban határozta el, hogy ötéves gördülő, kötelező érvényű, széndioxid-kibocsátást csökkentő költségvetéseket fog alkotni. Az első 2012-re 22%-kal mérsékli a kibocsátást az 1990-es színvonalhoz képest. (A 2020-as cél: 1/3-os csökkentés.) A Miliband által most ismertetett részletesebb célok:

- az erőművekre hárul a legnagyobb teendő,
- a szél-, napenergia- és hullámzás hasznosítását oly mértékben fogja támogatni az állam, hogy a megújuló részaránya 2020-ra érje el a villamosenergia-termelés 30%-át (jelenleg 5,5%),
- a nukleáris energia részesedése 8% lesz.

A széndioxid-csökkentés 2050-ig 324-404 (esetleg 532-663) milliárd fontba fog kerülni. (Ezek és a fenti, valamint a további adatok is az *Economist* említett számából valók.) Mindez óriási üzleti haszonnal jár majd a zöld ipari szektor számára, és egyben segít átállítani a túlságosan a pénzügyi szolgáltatásokra alapozó brit gazdaságot egy perspektivikusabb pályára. A zöld „business” világszerte az *Economist* 3 billió,

azaz 3 ezermilliárd font nagyságúra teszi,¹⁶ melyből Anglia csak 106 milliárddal részesedik. A „zöld állások” számát Angliában 800 ezerre becsülik (az összes foglalkoztatás 2,8%-ára).

A tényleges aktuális kiadások azonban még nagyon messze vannak a fenti tervezetektől. Az élénkítő csomagokban – az ideai költségvetésben – az ökoipar csak 405 millió fonttal szerepel (ebből 120 millió part menti szélturbinákra, 60 millió apály-dagály turbinákra és 15 millió nukleáris kutatásra) – szemben azokkal a százmilliárdokkal, melyeket a kormány a bankok és pénzintézetek megsegítésére költött el.

Az *Evening Standard* szerint a terv felér egy deindusztrializációs (azaz a hagyományos ipart leépítő) vállalkozással. Szükségességét alátámasztja az Északi-tengeri olaj- és gáz-lelőhelyek kimerülése, és a jövőbeni gázbeszerzés bizonytalansága. A finanszírozás terhét a háztartások viselik majd a megnövekedett villany- és gázzámlák formájában, mely elérheti az évi 249 fontot is, hacsak nem növelik lényegesen otthonaik energiahatékonyságát. Ezzel szemben egyik párt sem akarja ráterhelni a költségeket a légi közlekedésre (ahol a leggyorsabban növekszik az ühg-k kibocsátása), a politikusok nem mernek fellépni az olcsó légi közlekedés ellen. A lap felsorolja azokat a hivatalokat, melyek a kormány zöld energiapolitikáját fogják adminisztrálni, és arra az ironikus-túlzó következtetésre jut, hogy azok fogják szolgáztatni a szektortól várt munkahelyteremtést.

Britannia alacsony szénkibocsátású gazdaságának 2020-ra kitűzött céljait az egyes szektorok a következő csökkentésekkel fogják megvalósítani: háztartások és közösségek: 13%, ipar és üzleti élet: 20%, közlekedés 20%, mezőgazdaság, földhasználat és hulladékgazdálkodás: 11%. Mindez a villanyszámlákat évi 77 fonttal, a gázzámlát pedig 172 fonttal fogja megemelni, de ha megtörténnek az energiahatékonysági intézkedések, e költségek 2020-ra már 75-92 fontra csökkennek majd. (*The Independent*)

A bulvársajtó felé haladva a hírek már csak a háztartások költségeire koncentrálnak: a zöld energiaprogram 10 éven belül megnégyszerezi és évi 5000 fontra emeli az átlagos háztartások energiaszámláját, de ha majd beérnek az energiatakarékosági intézkedések, az évi költség csak 92 fonttal lesz magasabb. (*Metro*)¹⁷

4. Alacsony szénkibocsátású gazdaságot - magántőkével!

(*Green Alliance: From crisis to recovery - New economic policies for a low carbon future*)

Nekünk, külföldi résztvevőknek mindenképpen véletlen és izgalmas szakmai meglepetés volt, hogy a három egymásnak támaszkodó rendezvénnyel párhuzamosan még két másik rokon-esemény is lejátszódott: a brit kormány zöld energia-politikai tervének fent említett közzététele és a Zöld Szövetség anyagának július 16-i nyilvános bemutatása. (Sejtem, hogy ez utóbbi viszont csak nekünk volt véletlen. Vagy az egyik, vagy a másik – talán inkább a kormány – lépést akart tartani az eseményekkel, nem akart lemaradni az új elképzelések bejelentésével.)

A fenti című, mindössze 40 oldalas füzet neves környezetgazdászoktól 6 tanulmányt tartalmaz. *Lord Chris Smith* a bevezetőben azt hangsúlyozza, hogy a válságból való kiút első lépése a közpénzekből történő konjunktúraélénkítés volt, de a következő lépésben ki kell építeni az alacsony szénkibocsátású gazdaságot magánforrásokra támaszkodva. Valóban, ez a füzet vezérgondolata: **alacsony szénkibocsátású gazdaságot, de a magántőkére támaszkodva!**

¹⁶ Itt is és végig a beszámolóban a billiókat milliárdra „fordítottam”, a trilliókat pedig billióra, azaz ezer milliárdra.

¹⁷ Valamennyi idézett napilap július 16-i.

Elgondolkodtató, hogy míg a kormány a zöld energiaszektor kiépítését költségvetési támogatással és a háztartások költségeinek növelésével kívánja megvalósítani, környezetvédők és környezetgazdászok a magántőkére támaszkodva akarják az alacsony szénkibocsátású gazdaságot létrehozni. A két törekvés mögött eltérő politikai-ideológiai háttér áll: a kormány munkáspárti, a Green Alliance viszont – úgy tűnik – inkább a konzervatív oldalon állókból tevődik össze.

Ingrid Holmes és James Cameron azt javasolja, hogy fel kell gyorsítani a zöld beruházásokat, új, alacsony szénkibocsátású ágazatokat kell kiépíteni és ennek érdekében **zöld kötvényeket** kell kibocsátani. Ezeket a kötvényeket a kormány az intézményes befektetőknek ajánlaná fel, legalább 15 éves lejáratúval és fix hozammal. A kormánynak létre kell hoznia egy zöld infrastruktúra-fejlesztési bankot is, mely a magánbankokkal együtt finanszírozná a környezetkímélő programokat. Ha a kormány benne van egy „businessben”, az kedvező jelzést ad a magánbefektetőknek. A nagyközönség számára a szerzők rövid lejáratú (öt éves) kötvények kibocsátását javasolják, melyek hozamát a kormány szintén garantálná. Ezt masszív tájékoztató kampány kell, hogy megelőzze, bár anélkül is feltételezhető, hogy – tanulva a közelmúlt tapasztalataiból – az emberek inkább zöld beruházásokba, semmint floridai lakásfejlesztésekbe fektetik a pénzüket.

Milyen átalakításokat igényel a tőkepiac a környezetbarát fejlődés érdekében? *Penny Shepherd* tanulmánya arról szól, hogy meg kell ragadni a jelen különleges lehetőségeit: a válságba jutott **tőkepiacok átalakításra szorulnak**, és itt az alkalom, hogy a közelmúlt diszfunkcionális befektetési gyakorlatát úgy változtassák meg, hogy a tőke a reálgazdaság, a társadalom és a környezet érdekeit szolgálja. Minden nyilvános befektetési alapnak éves jelentést kell közzétennie, és igazolnia kell, hogy politikája megfelel az ENSZ által kidolgozott „felelős befektetési elveknek”. Ezen túl a kormánynak átláthatóságot kell követelnie a befektetési politikában és információs kötelezettséget kell előírnia az alapok környezeti, társadalmi és irányítási adatai tekintetében. Olyan „lágú” szabályozókat kell életbe léptetni, melyek a befektetőket társadalmi és környezeti kötelezettségvállalásra ösztönzik. Mindennek eredményeképpen ki kell alakuljon a jövő fenntartható befektetési gyakorlata.

Paul Ekins és Chris Hewett arról ír, hogy újjá kell szervezni a közpénzügyeket **a zöld adók kiterjesztésével**. A következő időszakok és kormányok isszák majd meg a levét a jelenlegi stabilizációs csomagok miatti túlköltekezésnek. Adóemelésre lesz szükség, s ebben az energia- és környezetvédelmi adók kulcsszerepet kell játszaniuk. 2020-ra a környezetvédelmi adók kb. 15%-os növelése lenne kívánatos (melyek összesen majdan 100 millió fontot jelentenek). Ennek az összegnek egy kisebb részét az alacsony szénkibocsátású tevékenységek fejlesztésére kell fordítani (mint például a tömegközlekedés, energia-hatékonyság és környezetbarát iparfejlesztés). Az energiaadók bármilyen növelése csak energiahatékonysági programok és szociális jövedelemkiigazítások kíséretében valósítható meg. A kormánynak őszintén tájékoztatnia kell a társadalmat, hogy a jövőben az energiaárak lényeges emelkedése elkerülhetetlen – akár a fosszilis készletek kimerülése, akár a magasabb adóztatás miatt. 1997 óta a zöld adók aránya Angliában csökkent. Viszont a 2020-as klímastabilizálási cél elérése ökológiai adóreform nélkül megvalósíthatatlan.

Stephen Radley azokat az előnyöket fejt ki, amelyeket **a zöld technológiai és iparfejlesztés** jelenthet Anglia számára. Először is a megfelelő üzleti környezet kialakításának szükségességét hangsúlyozza, azon belül pedig a társasági adó, a beruházások adóztatása és a K+F támogatások olyan átalakítását, mely a zöld iparfejlesztést szolgálja. A kormánynak el kell köteleznie magát a legígéretesebb, alacsony szénkibocsá-

tású profilok fejlesztése mellett. Az ezeket támogató beruházási alapnak is szelektív döntéseket kell hoznia. Angliának komparatív előnyei vannak a tengeri megújuló energiák fejlesztésében, ezt ki kell használnia. A közzsférát is jó minőségű, alacsony szénkibocsátású termékekkel kell ellátni (járművek, fűtőberendezések), és ehhez a kormánynak fel kell használnia a közbeszerzések terén rendelkezésére álló eszközöket.

A hagyományos kékgalléros és fehérgalléros munkások (vagy munkahelyek) mellé *Frances O'Grady* most bevezette a **zöldgalléros munkások** megnevezést is. A gazdaságban történő átalakulást a képzés és oktatás terén is változások kell kísérjék, s ebben az átmenetben a kormánynak kulcsszerepet kell játszania. A hivatalos meghatározás szerint a környezetvédelmi iparágak közé az alábbi tevékenységek sorolhatók:

- a hagyományos szennyezéscsökkentés,
- megújuló-energia technológiák,
- az új alacsony kibocsátású tevékenységek (mint például a bioüzemanyagok és a karbon-deponálás).

Ezekben a szektorokban 880 ezer ember dolgozik és 2007-2008-ban 106,5 milliárd font piaci értéket képviseltek. Évi növekményük tartósan 5% körüli. Az 55 ezer cég egyharmada feldolgozóipari jellegű.

A füzet összefoglalóját *Chris Hewett* állította össze. Kiemeli, hogy az energia- és közlekedési infrastruktúra átalakítása, valamint az épületállomány felújítása a 21. század gazdasági és társadalmi fejlődésének motorjává válhat. És még egy figyelemre méltó mondat: „Az átalakulást akkor lehet majd befejezettek tekinteni, ha minden nyugdíjalap kezelésének fő elvévé a fenntartható beruházás válik, ha majd a szén(dioxid) ára a pénzügyminiszter számára ugyanolyan fontos lesz, mint az infláció, és ha majd az alacsony szénkibocsátású szektor az Egyesült Királyság fizetési mérlegének egyik fő tétele lesz.”

Az anyag ünnepélyes keretek között történő bemutatásán a legrangosabb bíráló *Lord Turner* volt, a Pénzügyi Szolgáltatások Hatóság¹⁸ elnöke és egyúttal a brit Éghajlatváltozási Bizottság¹⁹ elnöke is. Néhány figyelemre méltó megállapítása:

- az energia-hatékonysági javítások legfontosabb terepe a lakás- és épületállomány²⁰,
- az új gépkocsik CO₂-kibocsátása jelenleg átlagosan 160 g/km; el kell érni, hogy 2020-ra 100 g/km legyen,
- 3. differenciálni kell a járművek adóját,
- 4. a piac nem képes a hosszútávú árjelzésekre válaszolni, ezért nagy jelentősége van a villamosenergia-piac szabályozásának,
- 5. egyetért a határok mentén történő adókiigazítással, de az exportáló országnak vissza kell küldeni a beszedett importadót (Kína!).
- 6. Szokatlan, de jóleső érzés volt egy fontos parlamenti bizottság elnökének szájából hallani, hogy a GDP-t nem szabad általános fejlettségi mutatónak tekinteni; vajon mikor történik majd ilyesmi a magyar Parlamentben?

A panel résztvevői között vita bontakozott ki arról, hogy garantálhatja-e a kormány a zöld kötvények hozamát; Lord Turner szerint nem. Egy közgazdász-professzornak az sem tetszett, hogy a nyugdíjalapok befektetéseit a kormány vagy a pénzügyi felügyelet a zöld iparágak felé irányítsa. *Chris Hewett* nagy reményt fűzött az egyéni befekte-

Financial Services Authority (FSA), www.fsa.gov.uk

Committee on Climate Change, a brit kormány tanácsadó testülete, www.theccc.org.uk

Képzelnék el, mekkora a jelentősége ennek a tételnek hazánkban, ha az enyhe klímájú, fűtést alig igénylő Angliában is ez az energiatakarékosság legfontosabb területe.

tők zöld kötvény-vásárlási hajlandóságához. Ezt olyannak tekintette, mint amikor az állampolgár államkötvényt vásárolva vesz részt az ország újjáépítésében.

A Green Alliance anyagának bemutatása és a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának irodája által szervezett konferencia között – céljait és kivitelezését tekintve – megdöbbentően nagy a hasonlatosság. Ez megnyilvánul abban is, hogy az anyagot külső szakértők kommentálták. Az előadások tartalmi mondanivalójának összevetésére itt nincs lehetőség, ez a beszámoló már amúgy is a célszerűség és olvashatóság határait feszegeti. De kénytelen vagyok megemlíteni, hogy a mi esetünkben nehézséget okozott a külső bírálók bevonása. (Igaz, Kovács Árpád személyében – aki az ÁSz elnöke, és nem mellesleg a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke is – igen rangos opponenst kapott a rendezvény, és Mellár Tamás közgazdászprofesszor is élvonalbeli közgazdász, de mások elhárították a részvételt.) Dicséretünkre legyen mondva viszont, hogy a mi rendezvényünk öt héttel megelőzte az angliait.

5. Az energia-adó direktíva felújítása

(Az Európai Környezetvédelmi Iroda Környezetvédelmi Pénzügyi Reform munkacsoportjának ülése)

Az Európai Bizottság 2007 márciusában elfogadta az ún. zöld könyvet a környezet és az energia-gazdálkodás piaci eszközeiről²¹. Az ezzel kapcsolatos állásfoglalását az EEB 2007 júliusában tette közzé. Csupán érzékeltetésül említek ez utóbbi állásfoglalásból néhány megállapítást:

1. Az EEB hiányolja, hogy a Bizottság nem kezdeményezte az ökológiai adóreform alkalmazását minden tagországban. Ha erről nem is születik EU-szintű közös döntés, a jogi keretek lehetővé teszik az országokénti alkalmazás előmozdítását is.
2. El kellene kezdeni a környezetileg káros támogatások felszámolására irányuló munkát is EU-szinten.
3. Felül kell vizsgálni a 2003-as energiaadózási irányelvet, mert közben alapvetően megváltoztak a feltételek.
4. Össze kell egyeztetni az energiaadózási európai rendszerét a kvótakereskedelmi rendszerrel.
5. A piaci eszközöket ki kell terjeszteni a hajózásra is.
6. Tovább kell fejleszteni az infrastruktúra-használat fizetőssé tételét.
7. A piaci eszközök használatának a vízgazdálkodásban és a hulladékgazdálkodásban is van létjogosultsága.
8. Alkalmazni kell a piaci eszközöket a biodiverzitás megőrzése érdekében is. A határokon átnyúló emisszió-kereskedelemnek az EEB csak a CO₂ esetében látja értelmét, mert egyébként ún. „forró pontok” alakulhatnak ki, ahol a szennyezés nem kívánt mértékben koncentrálódik.

A július 18-i rövid, egynapos szemináriumon elsősorban a 2003-as **energiaadó irányelv felülvizsgálatát** vitattuk meg. Igaz, hogy az 2012-ig érvényben lesz, de tekintve, hogy már a 2003-as felújításig is hét év telt el annak kezdetétől, a Monti-javaslat benyújtásától, és a harmonizált energiaadók a közös piac egyik legérzékenyebb kérdései közé tartoznak, időelőttiségről nem beszélhetünk.

Az egyik tervezett újítás: az energiaadó szétválasztása környezetvédelmi és energiaadóra. A környezetvédelmi rész tükrözné a széndioxid-kibocsátást és – ez az EEB javaslata – mindazon egyéb károkat, melyek az energia-felhasználás során keletkeznek. A szűken vett energiaadót pedig az energiatartalom alapján vetnék ki. A két adóelem

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0140:FIN:HU:PDF>

arányának a meghatározása fölött azonban még hosszú viták várhatók. Ez az adó már funkciójánál fogva is igen bonyolult: tartalmaznia kell a nemzeti szintű kiotói vállalásokat, de ugyanakkor az egységes piacra tekintettel harmonizálnak is kell lennie.

Vitatott kérdés az egyes energiahordozók adórátájának mértéke. 2003-ig csak az üzemanyagokra és a fűtőolajokra terjedt ki a harmonizálás. 2003 után ugyan már – a megújulókat kivéve – minden energiaféleségen van adó, de a szénen, földgázon és villanyáramon csak igen alacsony, névleges. Környezetvédelmi szempontból ez igen torz megoldás, különösen a szén adóját kellene lényegesen emelni. Kétféle kiindulópontot tehetünk magunkévá: vagy abból indulunk ki, hogy milyen csökkentésre van szükség 2020-ig, s ebből vezetjük le az adó nagyságát, vagy pedig abból, hogy 10 év alatt 6,7%-ról 16,7%-ra szeretnénk felemelni a környezetvédelmi adók részarányát, s ehhez mekkora adórátákra van szükség.

Viszonylag egyszerű ügy a megújuló energiák megadóztatása. Alapelv, hogy környezetvédelmi adók nem terhelhetik a megújulókat, de az energiataralom alapján kivetett adó indokolt lehet; hogy ezzel is ösztönözzük az energiatakarékosságot és minimalizáljuk a hulladék és szemét keletkezését. A bioüzemanyagok tekintetében az EEB óvatosságra int, meg kell győződnünk, hogy termelésük valóban fenntartható-e környezeti szempontból.

Bonyolult dolog viszont az energiaadók és az emisszió-kereskedelmi rendszer összefüggése. Nagy vonalakban a kettő szétválik egymástól, hiszen a kvótakereskedelem csak a nagy kibocsátókra terjed ki (az összes kibocsátás közel felére), a diffúz szennyezők viszont (közlekedés, háztartások, kisvállalkozások) az energiaadózás hatókörébe tartoznak. A kvótakereskedelem csak a kibocsátott széndioxidot szabályozza, és nem befolyásolja kellőképpen az energiatermelés és -felhasználás hatékonyságát. Ez utóbbi funkciókra tekintettel megfontolandó az energiaadók párhuzamos alkalmazása. Az emisszió-kereskedelmen kívüli rendszerben az energiaadó mindkét komponensének alkalmazása szükséges.

A határ menti adókiigazítások szükségességével az EEB egyetért, de felhívja a figyelmet az azzal való visszaélés lehetőségeire. Nem szabad ezzel indokolatlan hátrányba hozni az alacsony bérköltségű országokból származó importot, és nem szabad alkalmazni olyan szegény országok esetében, ahol a CO₂-kibocsátás lakosság-arányosan alacsony.

Az áfa differenciálása jól szolgálná a környezetvédelem érdekeit, de az EU nem híve ennek.

6. Rövid összegzés

Ahogy a pénzügyi válság világválsággá terebélyesedett, hamar megjelent a gondolat, hogy össze kell kapcsolni a klímaválságot a gazdasági válsággal, zöld mentőövet kell dobni a gazdaságnak. A gazdaságtörténet azt mutatja (részben összefüggésben a Kondratyev-ciklusokkal), hogy a jelentősebb válságokból új gazdasági szerkezettel, alapvető technológiai változásokkal lehetett csak kijutni. Korunkban ezt a szerepet a zöld energiák forradalma töltheti be. Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár már tavaly év végén Zöld New Deal-ről beszélt.

Az eddigi válságkezelő és konjunktúra-élénkítő programok ebből a szempontból kiábrándítóak: csak kis százalékban szolgálják a zöld kiútkeresést, az energetikai és technológiai megújulást. Ez nyilván összefügg azzal, hogy a válság hatására – különösen az év első felében – jelentősen csökkent a kőolaj ára, s a megújuló energiák így nem versenyképesek.

A zöld kiút egy másik eleme az adózással kapcsolatos. A bankmentő és konjunktúra-élénkítő csomagok iradatlanul megterhelik az állami költségvetéseket, s az elkövetkező évek legnagyobb gondja bizonyára a hatalmasra duzzadt deficit mérséklése lesz. Ez aligha történhet majd meg lényeges adóemelések nélkül. És itt jön be a zöld megoldás: a környezetvédelmi adók. A klímaválság és a gazdasági (hamarosan költségvetési) válság megint csak összekapcsolódik, s közös megoldást kínál: az energia- és környezetvédelmi adók kiterjesztését.

Az öt esemény közül a két konferenciának ez volt a speciális témája: milyen funkciói vannak az ökológiai adóreformnak és mennyire megnövekedett annak aktualitása a válság idején. A hagyományos kettős haszon (*double dividend*) mellé ugyanis még számos más hozadék is felsorakoztatható:

- a) az energiahatékonyság javítása,
- b) az új, zöld technológiák elterjesztése,
- c) zöld fogyasztási szokások elterjedése, magatartás-módosulás stb.

Az ökológiai adóreform hívei és propagálói tehát megállapíthatják: ez az adózási technika nélkülözhetetlen a jövő (sőt, már a jelen) nagy gondjainak a megoldásában (klímaválság, pénzügyi és világgazdasági válság, költségvetési deficit).

Beszámolómban különös figyelmet fordítottam a konferenciákkal egy időben Angliában lejátszódó hasonló eseményekre. A brit kormány új, hosszútávú energiapolitikai koncepciója az energiatermelés masszív átalakítását célozza meg a megújuló irányába, s ehhez a pénzügyi fedezetet az állampolgárok magasabb energiaszámlái teremtik majd elő. A befolyó többletbevételből pedig az állam finanszírozza a megújuló termelésének növelését (2020-ra a villamos energia 1/3-a innen fog származni).

A Zöld Szövetség nevű civil környezetvédő szervezet viszont a gazdaság és társadalom egészének környezetbarát irányú átalakítását megcélozta (nem csak az energiaszektort), s a finanszírozást a magántőke bevonásával, zöld kötvények kibocsátásával és a beruházások kormányzati és társadalmi felügyeletével képzei el.

[Egy hónappal korábban a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának irodája itt-hon hasonló tanácskozást szervezett. Ezen azt fejtettük ki, hogy a környezetvédelem és a környezetgazdaságtan milyen megoldásokat kínál a magyar gazdasági válság kezelésére.](#)

Az EEB szemináriumán a 2012-ben lejárató energiaadó irányelv megújításának kritikus pontjait vitattuk meg: mennyiben terhelje az adó az energia-tartalmat és a CO₂-kibocsátást, mennyiben terjedjen ki az energiaadó az üzemanyagokon kívüli többi energia-hordozóra, mennyiben kompatibilis az energiaadó az üzemanyagok kibocsátási kvóták kereskedelmének rendszerével stb.

7. Egyéb tapasztalatok, személyes benyomások

A '80-as években többször jártam Londonban, és a mostani utazást összekapcsoltam kölni, hollandiai és belgiumi látogatásokkal. Egyértelműen az volt a benyomásom, hogy a rendszerváltás két évtizede nem közelítette, hanem inkább tovább távolította Magyarországot Nyugat-Európa e fejlett térségeitől. Bizarr ötlet lenne például összehasonlítani az exkluzív üzletektől és kávézóktól csillogó-villogó londoni St Pancras pályaudvart, ahova befut a csatornaalagútból a brüsszeli és párizsi Superstar, mondjuk a Keletivel. (Ez utóbbi „emberanyaga”, elnyűtsége, koszos, igénytelen kis üzletei alapján már Indiában is az elmaradott létesítmények közé tartozna.) A rozoga, hagyományos vagonokkal kiegészített intercityjeink sem állnák meg az összevetést.

Nem tudom, kinek okoznak megnyugvást a nálunk még mindig szaporodó bevásárlóközpontok, a külföldi termékek piacának élharcosai, vagy a hosszabbodó autópályák és a kétségtelenül kicserélődött személygépkocsi-állomány. Talán a lakásfelújítások és az új lakások építése terén tettünk figyelemre méltó lépéseket.

London utcaképe alapján egyébként nem tűnik valószínűtlennek Határ Győző immár tíz évvel ezelőtti jóslata, hogy a század közepére az angolok kisebbségben lesznek a muzulmánokkal, indiaiakkal és kínaiakkal szemben.

Hollandia vidéki településein sétálgatva pedig az embernek az a benyomása, hogy a holland „falú” és a magyar falu közötti különbség változatlanul őrzi azt a három évszázadot, amely a két ország polgárosodása között fennáll.

Kovács Lászlóról a brüsszeli környezetvédőknek, de a londoni konferenciák résztvevőinek is jó a véleménye; sajnálják, hogy a Bizottság összetételének változása miatt ki fog kerülni ebből a pozícióból. Progresszív ténykedését a pénzügyminiszterek megsokallták és felléptek ellene.

Budapest, 2009. július 30.

*dr. Kiss Károly egy. docens,
a Levegő Munkacsoport Szakértői Testületének elnöke*